

Värre och värre dag för dag

Norra Skåne den 13 maj 2023

I oktober 1993, publicerade The Economist en artikel om Sverige. Rubriken var "worse and worse", värre och värre. Det var – tyvärr – en passande beskrivning av Sveriges ekonomi för 30 år sedan. I artikeln beskrevs ett budgetunderskott på 13 procent av BNP. En valuta som fallit 30 procent mot den tyska D-marken på mindre än ett år. En arbetslöshet som ökat från 2 till 9 procent på bara några år. De offentliga utgifterna detta krisår var 70 procent av BNP, ofattbart högt för en marknadsekonomi i fredstid.

I statistiken såg Sverige 1993 ut att vara ett land där beslutsfattarna helt tappat kontrollen över ekonomin. Men redan före 90-talskrisen hade 70- och 80-talets politiska misstag börjat rättas till. Subventioner till varvs- och bilindustrin upphörde. Skattesystemet hade förenklats och marginalskatterna hade sänkts. Stora delar av ekonomin hade avreglerats, och socialförsäkringarna gjordes om så att det skulle löna sig bättre att arbeta.

Sverige fick en friare ekonomi och reformerna som tog oss dit hade stöd på båda sidor av blockgränsen. Redan 1994 började svensk ekonomi att hämta sig. Sedan dess har det gått ganska bra, inte minst i jämförelse med andra EU-länder. Svenska politiker kunde vara stolta över hur de förmått samarbeta, kompromissa och visa handlingskraft för landets långsiktigt bästa.

Men ungefär samtidigt som Sverige skördade frukterna av det jobbiga reformarbetet, hände något med den svenska politiken. I rapporten "Vad hände med Sveriges reformförmåga?", utgiven av Entreprenörskapsforum, visar jag och statsvetaren Gissur Erlingsson att den ekonomiska friheten i Sverige de senaste åren åter har fallit. Företagen upplever att regelbördan ökar. Näringsidkare litar i mindre utsträckning på att polisen förmår upprätt hålla lag och ordning.

Det löpande underhållet av 90-talets reformer är tragiskt eftersatt. Skattesystemet är åter ett lapptäcke. Pensionssystemet går samma väg. Friskolereformen har gett betygsinflation och andra oförutsedda konsekvenser. Men istället för grundliga utredningar och kompromisser om åtgärder ser vi hur problemen ignoreras eller sminkas över med kortsiktigt lappande och lagande. Det tycks vara viktigare att plocka politiska poänger än att åstadkomma något bra för landet.

Hur blev det så här? Vad hände med den konstruktiva svenska politiska kulturen? Det finns många svar på den frågan. Det har blivit svårare att forma stabila majoriteter i riksdagen. Utredningar är oftare enmansutredningar med ont om tid och snäva direktiv. Dessutom har politikerna blivit yngre, vilket innebär att lärdomar och erfarenheter från slutet av 1900-talet inte är lika närvarande i politiken. Sociala medier gör politiken till mer av en kortsiktig tävling om uppmärksamhet.

Fortsätter svenska politiker som nu, kan The Economist snart skriva en ny artikel om Sverige med samma rubrik som för 30 år sedan: Worse and worse.

Andreas Bergh